

N.F.S. Grundtvigs tale om valgret i Den Ekstraordinære Rigsdagsforsamling I

Taler	Dato	Sted
Nikolai Frederik Severin Grundtvig Medlem af den ekstraordinære Rigsdagssamling	12. juli 1866	Christiansborg

Omstændigheder

Ved Rigsdagsforsamlingen i 1866 diskuterede man indskrænkning af valgretten, hvilket Grundtvig var i mod. Resultatet blev imidlertid 'Den gennemsete Grundlov' af 28. juli 1866, der var en revision af Junigrundloven fra 1849 og betød indførelse af privilegeret valgret til Landstinget, mens man i Folketinget forblev valgt med almindelig valgret.

Dette er Grundtvigs tale ved første behandling af "Udkast til Danmarks Riges gennemsete Grundlov af 5. Juni 1849".

Ja, jeg har bedet om Ordet, og det er vist, at, om jeg nogensinde har følt Trang til at bede baade Gud og Mennesker om Ordet, saa er det paa dette Stade idag og paa hele denne Rigsdag; thi hertil var jeg aldrig kommen, dersom jeg ikke havde, hvad Mange ville kalde, en Overtro paa Ordet, paa det levende Ord, og hvad jeg selv maa kalde en særegen Tro paa, hvad et godt Ord kan udrette, naar det finder et godt Sted, og tillige derpaa, at gode Ord fandt fra Slægt til Slægt aldrig bedre Sted end i det danske Folkehjerte.

Ja, jeg troer virkelig, at saa godt et Sted kan et godt Ord finde, om intet andet Sted, saa dog paa den danske Rigsdag, at baade Regjeringen og Rigsdagen, eller idetmindste en af dem, kunde lade en Sag falde, idetmindste for Øieblikket, som var kommet sin Afgjørelse saa nær som den Grundlovssag, vi ere sammenkaldte til at vedtage eller forkaste. Og hvor langt end det høie Ministerium og det ærede Thing maatte være fra at dele denne min Tro, saa ville de dog neppe tvivle om, at jeg her kun taler, fordi jeg troer; thi der var aabenbart ingen alvorlig, nogenlunde begavet og med Rigsdagslivet ikke ubekjendt Mand, som kunde drives til at afbryde sin Alderdoms Ro og opbyde sine sidste Kræfter blot for at sige et afmægtigt »Nei « til en afgjort Sag.

Var det alligevel saa, som man har sagt, ja, som man tidt nok har sagt, var det

virkelig saa, at denne Grundlovssag, denne langtrukne og fortrædelige Sag var saa fuldstændig drøftet og reengjort, ai der ikke var noget Nyt at oplyse derom, saa de opkogte Indvendinger nødvendig maatte finde døve Øren baade hos Ministeriet og hos Thingenes Overtal, som ikke blot vare stemte for, men bestemte paa at gjøre en Ende paa en uhyggelig Partistrid, saa Folket og Regjeringen endelig engang kunde faae Ro til efter den Ulykke, som har ramt Fædrelandet, at arbeide paa det almindelige Bedste - ja, var det saa, da var min Lettroenhed paa dette Stade en sand Latterlighed.

Men jeg tør sige, at det er ikke saa, det er en mærkelig Feiltagelse, og hvis det ærede Thing vil have lidt Taalmodighed med sin Aldersformand, tør jeg haabe allerede idag at godtgjøre, at der virkelig kommer et nyt Element ind i Rigsdagsbehandlingen af denne Sag, naar der kommer en Rigsdagsmand og træder i Skranken for den uforandrede Grundlov af 1849, og det en gammel Rigsdagsmand, som uden at høre til den gamle Grundlovs Forgudere dog selv har taget virksom Deel i dens Tilblivelse, og som aldrig har villet høre eller vil høre til noget politisk Parti af hvad Navn nævnes kan, med mindre man vil bruge dette Øgenavn til hele det danske Folk, der unægteligt for at bestaae i Forhold til de Fremmede og til det Fremmede altid afgjort maa være paa sin egen Side.

Jeg sagde: »dersom det ærede Thing vilde vise lidt Taalmodighed og skjøndt jeg tør haabe, at Thinget veed, at jeg, som en gammel Folketaler, ikke har pleiet at sætte Tilhørernes Taalmodighed paa nogen haard Prøve, maa jeg alligevel udbede mig lidt Taalmodighed, fordi jeg ikke kan love at fatte mig ganske kort, fordi denne Sag meest betragtet og behandlet som en Partisag er kommen til at staae i saa skævt et Lys, at jeg ikke tør vente uden lidt efter lidt at faae den sat og seet i sit rette Lys.

Paa det nærværende Trin af Sagen, og i dette Thing, kunde det vel synes aldeles overflødigt at vise, at det er ingen Partisag og kunde aldrig blive en Partisag, uden naar man altfor sørgeligt vilde betragte Regjering og Folk som to modsatte Partier; men for en Sikkerheds Skyld maa jeg dog i Forbigaaende bemærke, at i alt Fald nu, nu da vi see for vore Øjne, at det frygtelige Parti, som man paastod maatte til enhver Priis jo før jo hellere hindres fra at beherske dette Thing - at dette frygtelige Parti har med alle sine største Anstrengelser ikke engang kunnet hævde nogen af sine Ledere Sæde i dette Thing - nu siger jeg, nu maae dog vel de, der virkelig have følt Skræk, smile lidt over den, og da tillige over den

Daarlighed at ville forebygge alle mulige Misbrug af Livet.

Jeg tør da ogsaa naabe, at de ville give mig Ret i, at der maatte være ganske anderledes overhængende Fare for det almindelige Bedste, som man skulde lade sig bevæge af til at forandre en Grundlov, en Grundlov, som det halve Folk kæmper for, og det andet halve Folk kun af Frygt og Mismod opgiver.

Der maatte altsaa ved dette Thing, som jo skal være Anstødsstenen i den gamle Grundlov - der maatte, siger jeg, ved dette Things Sammensætning være noget ganske Andet, der satte det almindelige Bedste i overhængende Fare, eller der maatte i det paatænkte nye Landsting være en betydelig Vinding for det almindelige Bedste, som dog hidtil var bleven skjult selv for Øiet af dets meest velvillige Betragtere. Dette maa derfor undersøges, og jeg skjønner ikke rettere, end at den nøiere Undersøgelse maa især - først og sidst - dreie sig om det Spørgsmaal, som i det nærværende Aarhundrede, og kjendeligst i de sidste Aartiender, stedse er blevet mere brændende, Spørgsmaalet nemlig om den almindelige Valgret og om dens Forhold til Folkeligheden og den folkelige Frihed.

Dette Spørgsmaal maatte oplyses, ikke blot i sin Almindelighed, men især, hvad her er Hovedsagen, i sit Forhold til det danske Folk, dets lovlige Ret, dets Tarv og Trang og dets Brug af Friheden. En saadan Drøftelse vilde da ogsaa, netop i dette Tilfælde, være dobbelt nødvendig, da her ikke er Tale om at Indføre den almindelige Valgret, men om at afskaffe den, saa vi opfordres nii til at skifte Grundsætning, og ovenikjøbet at begynde Krebsegangen med et splinternyt Landsting, uagtet det er vist, at ved Sammensætningen af det Landsting, som vi have den Ære at udgjøre, udøves den almindelige Valgret i en saa spagfærdig Skikkelse, at den vel maatte synes at kunne vente Naade, selv i sine Modstanderes Øine.

At nu ogsaa selv Regjeringen maa have fundet Betænkelighed ved at indskrænke den lovligt bestaaende Valgret, maatte man vel slutte allerede deraf, at det lige fra Begyndelsen er blevet os idelig indskærpet, at den almindelige Valgret jo ved Folkethinget forblev og skulde forblive aldeles ubeskaaren. Men det bliver dog først ret slaaende, at der er en stor Betænkelighed ved at indskrænke en lovligt bestaaende Valgret, naar man opdager, hvad der hidtil synes at være overseet, hvilken mærkelig Forskjel det efter Erfaringens Vidnesbyrd gjør, enten man, som i England, kun holder igjen paa gamle Indskrænkninger af Valgretten, og

selv naar man ved Tidens Tryk nødes til at give efter, dog kun udvider den tommeviis, eller man, som i Frankrig, under de sidste Bourbonner, bedrøvelig Ihukommelse, prøver paa at indskrænke en Valgret, som allerede er i Folkets Besiddelse og har vundet dets Yndest - dette synes saameget mere at maatte vække stor Betænkelighed ogsaa hos vore Statsmænd, som de ulykkelige Bourbonners lykkelige Afløser, hvem man vel ikke uden Grund anseer for Øieblikkets kløgtigste Statsmand, ikke blot roser den almindelige Valgret og den udprægede Folkelighed, men aabenbart betragter dem som de faste Støtter for sin Throne, sin Magt og sin Frihed.

Naar man derfor har sagt og paastaaet, ja udraabt over hele Landet, at Hovedgrunden til at vedtage den foreliggende Grundlovsforandring skulde være, at saa fik vi Ro, da kan jeg slet ingen alvorlig Mening finde deri, medmindre det skulde være Meningen, at, endskjøndt en saadan Indskrænkning af den lovlige bestaaende Valgret hos ethvert andet Folk nødvendigviis vilde vække en meget farlig og uophørlig Uro, vilde det dog være anderledes her, og det føjelige og fredelige danske Folk vilde dog sikkert slaae sig til Ro. naar det saae, at der ikke var bedre Vilkaar at faae.

Jeg skal ikke her tale videre om, at det jo vilde være en stor Synd netop at fratruue et saa føieligt og fredeligt Folk sin Valgret, som det aldrig havde misbrugt, og som der ikke var nogen Rimelighed for, at det nogensinde vilde misbroge; thi efter min Tanke nytter det ikke at ville blande Politiken sammen med Moralen; men jeg maa dog indskærpe, at, skjøndt det er ganske sandt, at det danske Folk i en Række af Aarhundreder har været saa overvættes fredeligt, at det nøiedes med en rolig Død, naar det ikke paa skikkelig Maade kunde faae et roligt Liv - jeg maa indskærpe, siger jeg, at, skjøndt det virkelig har saaledes været Tilfældet, saa kræver det dog en nøiere Undersøgelse, om man tør vente det Samme herefter, eller om ikke i dette Folkelighedens Aarhundrede ogsaa det danske Folkeliv er vaagnet med Kraft, og om ikke netop Betragtningen af et ufolkeligt Landstings Virkning til at qvæle enhver folkelig Livsrørelse, om ikke netop det vil nøde Folket til at see, at hvor kjær man end har den dagligdags Ro og Mag, saa kan man dog ogsaa købe Guld for dyrt, saa man maa dog hellere, naar det skal være, en Stund stride hart for Livet, end kun have Valget mellem Straadød og Selvmord.

Jeg har nok hørt, at det kun skal være det Landsting, som det forrige Ministerium krævede, der kunde befrygtes at ville staae i en saadan fjendtlig

Stilling til Folket og Folkethinget og den almindelige Valgret, og at dette paa ingen Maade er Tilfældet med det Landsting, som efter Overeenskomsten nu staaer paa Dagsordenen; men, hvis saa er, da tør jeg sige, da maa Forslaget anderledes undersøges og klarere oplyses, end det hidtil er skeet; thi, som det nu foreligger, med det nye Landstings indviklede og kunstlede Valgmaade, kan hverken Folket eller jeg finde Andet rimeligt, end at der bestandigt vilde være et født Overtal, der stod skarpt imod Folket, imod alt Folkeligt og den almindelige Valgret, og hvilken ubodelig Skade dette vilde være for Land og Rige, synes nu vel at være overseet; men det er jo dog aabenbart indlysende, saasnart man betænker, at vi her hos os ikke have de Bestemmelser, som man, saavidt jeg veed, har alle andre Steder, hvor der er Tokammersystem. Vi have hverken en forenet Rigsdag eller noget andet lovligt Middel til, selv om Konge og Folk derom var aldeles enige, at tvinge et privilegeret og haardnakket Landsting.

Kilde

Det Kongelige Bibliotek: Arkiv for Dansk Litteratur, N. F. S. Grundtvig, Rigsdagstaler 1866

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/grundtvigs-tale-om-valgret-i-den-ekstraordinaere-rigsdagsforsamling-1>